

תשובה

ה'ו' האמט אויך
ה'אם ה'אין
נאר ה'ו' אר'פסט
עם באה'אר'צען

אור ובהירות בעבודת השם במשנת ברסלב

והסרת את לב האבן משרכם
ותתתי לכם לב בשר

פרשת בשלח
גליון ד | תשפ"ב

אור להכיות הלב של איש הישראלי
כיוען מאד ענן לב השמים לה' ויבקר,
ואין סוף ואין תכלית לתשוקתו

לב ופירוש של הדבר והוא

להפסיק להשתמד. להתחיל לבסוף.

רנע לפני ההחלטה לעיזב הכל ולחיות חיים של שמד רוחני / הסוד שמגלה על שפת ים סוף - ההכרל בין נשמת היהודי לזוהמת העכו"ם / הדרך לזכות לחיי נצח של רצון דקדושה

כך זה לא יכול להמשיך!

אמת, אנחנו יהודים ואף מלאים ברצונות טובים, אך זה ממש לא התכלית...

עד שלא יקרה השינוי הגדול, אין עוד שום טעם להמשיך בדרך בה אנו הולכים. אכן, אנו מלאים בשאיפות עליונות, והמון שברי מעשים קטנים, אבל למה להשקיע ולהתאמץ כשהכל ממילא יורד לטמיון!?

כנראה, הברירה היחידה היא לוותר על הכל. הרי ממילא אני נראה כמו איזה גוי מגושם, לפחות אחיה את שארית חיי כפי הרגשת לבבי, אז לפחות יהיו פי וליבי שווים...

שפת ים סוף. כלל ישראל עומד בצרה, בין הים הסוער, לבין החיות הרעות והמצריים, שרק מצפים לראות את דמו נשפך ארצה.

התקווה היחידה של היהודים הוא שידוד כל מערכות הטבע באופן שלא היה ולא יהיה כמותו לעולם, וכך אכן מבקש הקב"ה לעשות; לבקוע את הים למען בניו חביביו.

אך כלל ישראל, אחרי מאות שנות גלות בשיא הזוהמה, הגיעו לשפלות נוראה ואיומה. מלאכי השרת טוענים כלפי שמיא: "הרי הללו, עובדי עבודה זרה הם כמו המצרים! ולמה תצילם?".

השאלה עומדת ומהדהדת כרעם אדיר ונורא, וכביכול מונעת מישראל את הישועה. אך ה'רעיא מהימנא' - הרועה הנאמן והרחמן, גואלם של ישראל, הוא אשר רחמיו מופלגים ועצומים אפילו על כבשה שאבדה במדבר, ובוודאי על נשמות ישראל שאבדו במדבריות של חושך ותמהון לבב. הוא אשר מוסר את נפשו בתפילה ובזעקה וממשיך רחמים על עם ישראל, גם בתוקף הדין והמשפט כאשר מידת הדין דורשת לכלותם ולאדם, אחרי שהתרחקו וטעו כל כך. עד אשר אכן הביא לגילוי האלוקות שאירע עמהם אחר כך על הים.

שמו של 'משה' רבינו - מגלים לנו רועי הדורות - מעיד על פעולתו ומהותו. מספר שמו 'משה' - 345 - עומד בין ש"ד שעולה 344. ל'רצון' שעולה למספר 346.

זה הוא סודו של משה, מגלים לנו רועי הדורות. הוא עומד בתוקף ה'שמד' הנורא אותו חש כל אחד מאתנו,

ואתו השמד שעם ישראל היה שרוי בו על שפת הים. דווקא אותו הוא מהפך לניגון של רצון אמיתי ומופלא. הוא חותר ומגלה את השורש אליו שייך כל יהודי, גם אם הוא בבחינה של עובד עבודה זרה (!) ומגלה שגם שם עדיין הוא יהודי ושייך לקדושה באמת. ואז מתעוררת אצלו נקודת היהדות שבו, ונשמתו מתעוררת לחזור לשורשה. גם הדין שעליו נמתק אז, ומתהפך לרחמים.

"עיקר חורבן הבית ושאר הצרות" - שואגים הצדיקים בקול - "הוא מחמת שנופלים ישראל בדעתם על ידי חקירות של כפירה, עד שלא ידעו להבחין בין קדושת ישראל ובין העמים. ובאמת פגם זה גדול מכל הפגמים, כי זה עיקר פגם האמונה שרוצה להבין ולהשיג דרכי השם".

והסיבה שנפלו באותה נפילה היא: "מחמת שהיו מרחקים את עצמם מאד מצדיקי אמת ... ולא ביטלו דעתם אליהם, שהם בחינת 'משה', שהם מעלין משמד לרצון ומבדילין בין קודש לחול, ויודעים למצוא הנקודה טובה בכל אחד מישראל, אפילו אם נפל כמו שנפל רחמנא ליצלן, ועל ידי זה יכולין הכל לעלות" (ע"פ ליקוטי הלכות, ברכות השחר ה, ח).

גם כשאנו נופלים ביוון מצולה, וכבר הסכמנו בדעתנו לקבוע שם את מקומנו לעולמים - אין נבהלים הצדיקים הקדושים, וקוראים לנו בעוז: "אתה מזרע ישראל. אתה שייך רק אל הקדושה, והיא שייכת גם אליך. גם אם כבר ייתרת על מקומך, המציאות של היהדות שלך חזקה יותר מכל. רק תאחז בה, תשתוק אליה..."

גם כשאנחנו מרגישים עובדי עבודה זרה ממש, בכוחנו להתחבר אל אותם צדיקים, שמגלים שלא משנה איפה אתה נמצא, תמיד אתה יהודי ושייך אל הקדושה. כך נוכל לקבל מהם את נקודת הרצון העליונה, ולהחליט בהחלטה חזקה ש"היה מה שיהיה, אני שייך לקדושה ואת הרצון לא אעזוב!".

"כי זה הסוד אי אפשר להשיג, רק השם יתברך בעצמו פירשו להצדיקים ולהנביאים ... שידעו הצדיקים מעתה ללמד את ישראל איך יחזקו את עצמם בנקודת קדושת יהדותם שיש להם מצד תולדותם שהם מזרע ישראל, כי זה יקר מהכל, ויודו ויברכו להשם יתברך על זה תמיד, שזהו בחינת ברכת התורה, שעל ידי זה יצאו משמד לרצון תמיד, ויהיו נכללים בשמו ורצונו יתברך לעולם" (שם).

ויצעקו בני ישראל אל ה' (שמות י"ד י)

כשאנו נמצאים "בסתר המדרגה", מוקפים בקליפות מכל צד - קורא לנו הקב"ה "השמיעני את קולך..."

עוברים עליך הרפתקאות ומשברים? מימין, משמאל, מלפנים, מאחור, מכל צד ומצדי צדדים? זו הדרך לצאת ממצרים! אם החלטת לנסות לצאת מכל המיצרים שלך, ולהתחיל להיגאל מגלות התאוות, הטומאה והזוהמה, לגאולת הקדושה והטהרה - החלטת בעצם לצאת מידו של פרעה ומציוני עמו ומבחר שלישי. חייבים לברוח מהם, אבל זה לא קל.

גם אם כבר תהיה 'דרך שלושת ימים' רחוק מהם - גם אם כבר הולך לך כראוי בתורה, בתפילה, ובשאר ענייני עבודת ה' - אל תרגיש בטוח; תמשיך לצעוק ולהימלט מהם. שכן, אינך יודע תדע מתיאזה כיוון הם יחזרו לרדוףך אחר כך.

להתייחס - לא בא בחשבון. רק הערב רב מציעים לשוב למצרים, ולהמשיך לעבוד אצל תאוות עולם הזה עבודת פרך. אבל ישראל הכשרים, ממשכים להיאבק, לברוח ולהימלט, וביעיקר לצעוק ולזעוק לה'.

על זה נאמר הפסוק: "יוניתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה", ופירש רש"י: "זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים, ואין מקום לנוס לפניו מפני הים, ולא לפנות מפני חיות רעות. למה היו דומין באותה שעה? ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים, והיה הנחש נושף בה. תיכנס לפניו? הרי הנחש. תצא לחוץ? הרי הנץ. אמר לה הקדוש ברוך הוא: הראני את מראיך, את כשרון פעולתך, למי את פונה בעת צרה, השמיעני את קולך..."

בא מוהר"ת ואומר: וכל ענין זה עובר על כל אדם בעת שרוצה ליכנס בעבודת ה', שהיציג הרע וחילוליו שהם בחינת פרעה ומצרים רודפים אחריו בכמה מיני רדיפות, מכל הצדדין, בכמה מיני מניעות ועיכובין ויסורים ובלבולים רבים, והוא ממש כמו שהיה יציאת מצרים, שמאחוריהם רדפו המצרים, ומלפניהם היה הים סוער, ומגדדיהם חיות רעות עד שלא היה מקום לנוס בשום צד.

וממש בחינת אלו עוברים על כל אדם הרועה להיכנס בעבודת ה' יתברך, כי מי שרוצה להיכנס לעבודת ה' יתברך - הוא בחינת יציאת מצרים ממש, כי עיקר יציאת מצרים הוא מה שיוצאין מטומאה לטהרה, מטומאות אחריו בכמה מיני רדיפות, מכל הצדדין, וטהרת ישראל, כמו שכתוב "בהוציאך את העם ממצרים תעבדו את האלקים" וכו'. וזה מוכרח לעבור על כל אדם, בכל זמן, בכל דור ודור. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". וכשביחית פרעה ומצרים שהם הסטרא אחרא וחיילתיו רודפין אחר האדם בכלבולים ומחשבות רעות רבות מאד, ואין לו מקום לנוס לא לפני ולא לאחוריו ולא מן הצדדין, כי מכל צד מסכנין אותו בכמה מיני בלבולים ומניעות ויסורים, איזי אם ירצה להתסכל לאחוריו בוודאי יתגברו ח"ו יותר, על כן אין תקנה כי אם שיעצק אל ה' ממוקם אשר הוא שם, ולא יפנה ויסתכל לאחוריו כלל. (ליקוטי הלכות, שילוח הקן ד, ה)

האם 'ליקוטי מוהר"ן' שייך אליי?

שעם כל תורה ותורה ושיחה שלו, יכול לעבוד את השם יתברך הגדול במעלה בתכלית המעלה, וכן אפילו הקטן והפחות בתכלית דיוטא התחנתה יכול גם כן לשוב להשם יתברך ולמצוא עצות לנפשו על ידי אותה התורה בעצמה, כי הם כלליות נפלא מאד."

ר' מנחם: אבל יש הרי תורות שאפילו את ה"פשוטן של דברים" (כפי שמוהר"ן" כותב כאן בשיחה) אני לא מצליח להבין!

הר"ר שמחה: גם טענה זו טענה כבר בזמנו של הרב מטשעהרין, והוא דחה אותה בשתי ידיים. וכך הוא כותב בהקדמתו לספרו 'פרפראות לחכמה':

"שמעתי זיבת רבים האומרים שזו היא אצלם המניעה הגדולה מכולם ללמוד ולהגות בדבריו ז"ל מחמת עומק המושג, כי נדמה להם שקשה לעמוד אפילו על פשוטן של דברים. והרבה טענות היה לי עמהם בזה, עד שהודו לדבריי כי הסברא הזאת הוא רק מפיתוי היצר. כי כבר אמרו רבותינו ז"ל 'יגעי ולא מצאתי אל תאמין' גם בכלל לימוד תורתנו הקדושה, בפרט בענין החידושי תורה של רבינו אור האורות זצ"ל, אשר המשיכים וגילה אותם באופן כזה אשר הם כוללים באמת מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין. כי אפילו החכם הגדול שבגדולי ישראל לא יוכל להתפאר בזה שזכה לעמוד על תוכן כוונת דבריו ז"ל בתכלית השלימות, וכן להיפך, שאפילו הקטן שבקטנים, אם הוא רק איזה בר אוריין יש לו איזה ידיעה קצת בלימוד התורה הקדושה באיזה מדרגה שהוא, יוכל לשאוב מים בששון ממעיני הישועה ולרות צמאונו ולהחיות את נפשו בהם. ולא עוד, אלא אף גם יכול להחיות גם נפשות אחרים רבים וגדולים ממנו, כאשר ראינו בחוש פעמים הרבה אין מספר."

ר' מנחם: מה אומר לך רבי שמחה? - האסט מיר פארמאכט מיין מויל [= סגרת לי את הפה]... כל מה שטענתי הבאתי לי איזה ציטוט לסתור את דבריי... אבל תכל'ס למעשה עדיין איני יודע איך באמת מגיעים לזה. איך הופכים את הספר ליקוטי מוהר"ן, לספר שמדבר אלי כפשוטו ממש?

הר"ר שמחה: נו, על זה יש לנו כאן מדור מדי שבוע, בו אנו יכולים לשוחח בישוב הדעת, כל פעם על נקודה נוספת בענין זה...

ר' מנחם: אדרבא ואדרבא, אשמח מאד!

הר"ר שמחה: גם אני אשמח. אבל בינתיים אל תמתין; תמשיך ללמוד ליקוטי מוהר"ן כמה שיותר! וזכור מה שאמר מוהר"ן: "אמירת ספרי אדמו"ר ז"ל - שהם הליקוטי מוהר"ן וספר המידות והסיפורי מעשיות והשיחות שלו - האמידה לבד מסוגלת להנשמה כמו אמירת ספרי הזוהר והתיקונים!" (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, כו).

כך שגם מי שמרגיש לגבי תורתו של הצדיק "מאי אהני לן רבינו בתורתו הגבוהה", עלול להיחשב כאפיקורס... אבל שמע נא, ר' מנחם. גם אם לא נדבר כעת על האפיקורסות שבדבר, הרי שגם בפשטות, מדובר בשקר גס... שכן תורתו של רבינו שייכת לכל יהודי באשר הוא שם, מהגדול שבגדולים עד הקטן שבקטנים!

וכפי שכותב מוהר"ן בפירוש בהקדמה של ליקוטי מוהר"ן: "אין שום דבר מצוה וקדושה ועצה טובה הנצרך לכל אדם שבעולם, בכל דרגא ודרגא, שלא נזכר בספר הקדוש והנורא הזה. כי מאד עמקו מחשבותיו. כי הוא מדבר מכלליות הכל, בכלל ובפרט. כולל כל העולמות והדרגות שבעולם של כל אדם, כקטן כגדול. מן ראשית נקודת הבריאה, שהוא תחילת האצילות, עד תכלית נקודת המרכז של עולם העשיה הגשמי שהאדם עומד עליו, כל אחד ואחד לפי מקומו ומדרגתו באותה השעה והזמן, מן הגדול שבגדולים עד הקטן שבקטנים!"

ר' מנחם: אמת ויציב ונכון. בוודאי שכל אחד יכול למצוא בליקוטי מוהר"ן מה שהוא צריך. אבל בכל זאת, הרי יש שם גם תורות גבוהות מאד, שלכאורה אין בהם עצות פשוטות לאנשים נמוכים ופשוטים. אישט אזוי?

הר"ר שמחה: לא ולא! מוהר"ן" כותב בפירוש בשיחות הר"ן, שגם באותן תורות שנדמה לאדם בהשקפה ראשונה שאין עניינים אלו נוגעים לו לעובדא למעשה לפי מדרגתו - אם ישים עינו ולבו שם היטב, ימצא גם שם עצות ודרכים טובים לפי מדרגתו.

וכלשונו בשיחות הר"ן, שיחה קל"א: "שים עיניך היטב היטב, ותסתכל יפה בכל תורה ותורה, ותשים לבך להבין בכל מקום העובדות והעצות והמוסר וההתעוררות היוצאים משם על פי פשוטן של דברים. ותבקש מהשם יתברך שיאיר עיניך

לזכות לזה, להבין הדברים היטב למעשה. כי כל דבריו ז"ל כולם נצרכים ומוכרחים לעובדות ועצות טובות לעבדו יתברך. ואפילו בקצת מקומות אשר לפום ריהטא בהשקפה ראשונה אין מבינים היטב איך נוגע הענין הזה לעובדא לפי מדרגתו, אף על פי כן באמת יש שם עצות נפלאות והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך ממקום שהוא שם. ואם תשים עיניך ולבך שם היטב, בוודאי תמצא גם שם עצות ודרכים טובים לפי מדרגתך! כי כל דבריו ז"ל הם כלליות גדול, וכל תורה ותורה כולל מכל התורה כולה, ומכל בני אדם שבעולם בכל דרגא ודרגא, מן תכלית קצה העליון עד תכלית קצה התחתון. היינו

ר' מנחם: רבי שמחה, ה'שיחת חברים' השבועית בינינו, עוררה בי מחדש את הכיסופים להתחיל ללמוד ליקוטי מוהר"ן?

הר"ר שמחה: פלאי פלאים! אבל אני לא מבין איך גרמה לזה ה'שיחת חברים' שלנו? דיברנו על זה?

ר' מנחם: לא. לא דיברנו על זה, אבל כשהתחלתי לשוחח אתך מדי שבוע, וראיתי איזה אור אפשר לקבל מדיבוריו של רבינו הקדוש, החלטתי לחזור אל המקורות מחדש, ולהתחיל ללמוד ליקוטי מוהר"ן.

הר"ר שמחה: נפלא מאד! אשריך וטוב לך. כך נאה וכך יאה.

ר' מנחם: אכן, הודו לה' כי טוב. הלימוד הזה מחיה אותי מאד. אלא שבכל זאת, יש איזה משהו שקצת מציק לי בלימוד קדוש זה, והייתי שמח אם היית יכול להאיר את עיניי בענין.

הר"ר שמחה: מה מציק לך?

ר' מנחם: מציקה לי ההרגשה, שמדובר בספר גבוה מאד, שמדבר על עניינים גבוהים ונשגבים ביותר. ואני הקטן צריך לכאורה דיבורים הרבה יותר פשוטים, לפי המדרגה הנמוכה שלי.

בשאר ספרי רבינו ומוהר"ן, אני אכן מוצא את עצמי בנקל. ואדרבא, אין ספרים בעולם שאני יכול למצוא את עצמי בהם כמו בשיחות הר"ן, ליקוטי הלכות, ליקוטי תפילות, וכן הלאה. אבל כשזה מגיע לליקוטי מוהר"ן יש לי הרגשה שזה מדאי 'גבוה' בשבילי.

הר"ר שמחה: אתה ממש אומר מה שאמרו מקורבים חדשים לרבינו הק' בחיים חיות.

ר' מנחם: איזה מקורבים? מה הם אמרו?

הר"ר שמחה: מקורבים שהתקרבו לרבינו בחייו, וכשמעו את תורתו, אמרו לו שהיא מדאי גבוהה עבורם. וכפי שמספר הרב מטשעהרין בשם אביו, בזה הלשון: "שמעתי מאבי שפעם אחת נתקרבו אנשים חדשים אליו ז"ל, והיה אומר לפנייהם תורה גבוה כדרך ז"ל. אחר כך סיפרו לפניו על אלו האנשים שאומרים שאינם מבינים תורתו, כי מאי נפקא מינה להם בתורתו הגבוה, כי הם צריכים תורה פשוטה ודברי מוסר פשוטים כפי מדרגתם הפשוטה והנמוכה."

ר' מנחם: פלאי פלאים, ממש מה שאני מרגיש! ומה ענה להם רבינו?

הר"ר שמחה: אתה מוכן לשמוע את תשובתו החריפה של רבינו?

ר' מנחם: איזה תשובה חריפה כבר יכולה להיות על זה? **הר"ר שמחה:** ובכן, תשמע טוב מה כתוב שם בהמשך: "וחרה לו ז"ל עליהם ואמר אז: מי שאומר שאינו יכול למצוא עצמו בדברי תורתו, הוא אפיקורוס! כי באמת תורתו היא כלליות גדול מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין" (כוכבי אור, כת"י הרב מטשעהרין).

ר' מנחם: אוי וויי. ס'איז ממש אפיקורוסות?! פארוואסט? **הר"ר שמחה:** כנראה זה קשור לדברי הגמרא במסכת סנהדרין שאומרת: "אפיקורוס כגון מאן? אמר רב יוסף: כגון הני דאמרי: מאי אהנו לן רבנן?!" (סנהדרין דף צט ע"ב).

נדהמת?

נדהמת לכו של מוהר"ן? להבין תורת הצדיקים...

ותענונו ותושיענו לעלמך תמיד בספרי הצדיקים האמתיים וְהַגְיוֹת בְּהֵם יוֹמֵם וְלַיְלָה, וְנִזְכָּה לְהַבִּין וְלְהַשְׁבִּיחַ אֶת כֹּל דְּבָרֵי תוֹרָתָם הַקְדוּשָׁה, וְלִצְנֵם דְּבָרֵיהֶם בְּאֵמֶת. וְיִתְפָּשְׂמוּ סִפְרֵיהֶם בְּעוֹלָם, וְיִפְּצוּ מִעֲנֵוֹתֵיהֶם הַצָּהָה, בְּאֵפֶן שִׁיתְעוֹרְרוּ בְּכָל פַּעַם בְּחַדְמֵוֹתֵיהֶם הַקְדוּשִׁים שֶׁעַל יְדֵיהֶם נִתְחַבְּרוּ סִפְרֵיהֶם הַקְדוּשִׁים, וַיִּכְפְּלוּ וַיִּשְׁבְּרוּ וַיַּעֲקְרוּ כָּל הַעֲצוֹת רְעוּת וְכָל הַגְּזֵרוֹת שֶׁל הַעֲפוּסִים. וְכָל הַקְּמִים עָלֵינוּ לְרַעַה מִתְּהַרָה תִּפְרַעַתְם וְתִקְלַקְלַת מִחֲשַׁבְתְּכֶם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֹךְ עֲשֵׂה לְמַעַן וּמִיָּגֵךְ עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשְׁתְּךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרָתְךָ. פִּי אֵין לָנוּ עַל מִי לְהַשְׁעֵן פִּי אִם עַל אֲבִינוּ שִׁפְשֻׁפְמֵם, וְעַל בְּחַ וְזִכְרוֹת אֲבוֹתֵינוּ הַצְּדִיקִים הַקְדוּשִׁים: (ליקוטי תפילות)

'תיקון חצות' של סנדלר פשוט...

איש חסיד היה ר' מרדכי, גדול בתורה ובחכמה ובעבודת ה', אף גם היה לו יד ושם בתורת הנסתר ובחכמת הקבלה. הוא היה מתלמידיו הגדולים של הרב הקדוש ר' גרשון חנוך העניך 'בעל התכלת' מראדזין, והיה עולה ומתעלה מדרגא לדרגא.

באותה תקופה התעוררה מחלוקת גדולה על רבו הרב ז"ל, עקב חידושו הגדול במצוות התכלת, שלא התקבלה על דעת הרבה מבני דורו, והיו כאלו שרדפו אותו ברדיפות נוראות, בלתי נסבלות.

יום אחד שמע ר' מרדכי את רבו מתאנח, כשבתוך דבריו הוא מדבר בינו לבין עצמו ואומר: "הם חושבים שאני כמו ה'ברסלב'ער רבי, שרדפו אותי מתנגדי, והוא שתק? אני לא ישתוק למתנגדי!".

ר' מרדכי שלא ידע ולא שמע מעולם על ה'ברסלב'ער רבי, התעניין אצל רבו ושאלו: מי הוא זה ואיזהו ה'ברסלב'ער רבי, שהזכיר בתוך דבריו?

ענה לו רבו הרב: "צדיק גדול היה בעיר ברסלב שבאוקראינה, נכד לרבינו הבעש"ט הק', ושמו ר' נחמן, והוא חידש דרך נפלאה בעבודת ה', וקמו עליו מתנגדים וחולקים שלא מצאה דרכו החדשה תן בעיניהם, והוא לא שת לבו אליהם, והמשיך בעבודתו הקדושה לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, בדרכו הנפלאה והמיוחדת". והפסיר: "אבל אני, לא ישתוק למתנגדים שקמו עליי!". והמליץ על עצמו הפסוק "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש", לא אנוח ולא אשקוט עד אשר אזכה לחדש מצות התכלת בכל תפוצות ישראל.

היתה זו הפעם הראשונה שר' מרדכי שמע על חסידות 'ברסלב', ועל דרכה המיוחדת וה'מזוהר' בעיני רבים טובים.

לילה אחד נקלע ר' מרדכי עם חברו ר' שלמה גבריאל הכהן, שאף הוא היה עילוי כמותו, לבית הכנסת שבעיר לומאז'. עת חצות כבר הגיע, ובירכתי בית הכנסת סמוך לתנור ישב לו איש תם וישר - נחום שוסטער שמו [כך כינוהו עקב היותו הסנדלר דמתא] ו'שערי ציון' בידו, בוכה ומתאבל על חורבן בית המקדש באמירת סדר 'תיקון חצות'. המה ראו כן תמוה: "מה לו לסנדלר הפשוט ולתיקון חצות?! הרי עבודת 'חצות' מיוחדת היא לשרפי מעלה ויודעי תורת הנסתר, ולא לאנשים פשוטים כערכו?!".

לשאלתם, ענה ר' נחום, בתום ובייחור: "אתם - תלמידי חכמים גדולי תורה ועבודה - עולמכם אתם רואים בחיכם. כלום חסר לכם בית המקדש?! אבל אני הסנדלר, לא תורה ולא עבודה יש בי, אני מרגיש היטב כמה חסר לי הבית המקדש, ועל דא קא בכינא!".

דברי אמת נוקבים אלה, נכנסו עמוק בליבם, ותיכף שאלוהו היכן למד את דרכו ומי שמע וראה כאלה, והוא לעומתו השיב להם, שבהיותו בעיר ברדיטשוב, שם למד את אומנותו, פגש חסידי ברסלב שקירבוהו מאוד, ומהם למד לקום בחצות, ולבכות אז על החורבן, הן החורבן הכללי, והן בעיקר על החורבן הרוחני הפרטי.

מאז, התחילה התקרבותם של אלו לאורו של רבינו ר' מרדכי נסע לאומן, שם פגש את ר' אברהם ב"ר נחמן, אליו נקשר מאוד בכל לב ונפש, ור' אברהם בראותו כלי מפואר כזה, המתיק עמו סוד בעמקות התורה, עד אשר הפך ר' מרדכי לתלמידו הנלהב.

ר' מרדכי נפתלי הלברשטאט מסוקולוב זצ"ל הי"ד

היה גדול בתורה ובחכמה, מתלמידי הגה"ק בעל התכלת מראדזין זצ"ל, והתקרב כאמור בעקבות עבודתו הפשוטה והתמימה של ר' נחום שוסטער.

כשלושים שנה שימש כדיין ומו"ץ בעיר סוקולוב, אף על פי כן בבואו לאומן ראש השנה התנהג בפשטות בלי שום רבנות, לקיים מה שנאמר "אל תתהדר לפני מלך".

בימי הזעם נשלח לסיביר ועבר שם תלאות רבות, שבסופם הרעיבוהו עד מות, ונפטר ביום חמשה עשר בשבט, הי"ד.

"אבינו מלכנו נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך".

בין מלכא למלכא

תמורות בחיי יהדות אוקראינה

שנת נישואיו של מוהר"ת, תקנ"ג, היתה אחת השנים הגורליות והסוערות בדברי ימי עמנו. אוקראינה, מקום מגוריו של מוהר"ת מאז היוולדו, חדלה באותה שנה להיות חלק מפולין ונכנסה תחת ממשלתה של רוסיה. בין השנים תקל"ב-תקנ"ה, כבשה רוסיה גם את ליטא, ואף את אזור ווהלין ורוסיה הלבנה נטלה לעצמה. כך עברו כמיליון יהודים להיות אזרחים רוסיים.

עדיין לא ידעו היהודים הנרדפים מה מצפה להם תחת השלטון החדש. ואכן, לא עברו אלא שנים מועטות וכבר התברר להם למגינת לבם המצב הקשה אליו נקלעו עם חילופי השלטון.

מאות בשנים לפני, חיו היהודים תחת שלטון מלך פולין. כאשר הם מנהלים חיי תורה ודבאי. עד שלא היה שום מקום בגולה שם התנהלו חיי קהילה יהודית כפולין. המלכות לא התערבה כלל בחיי היהודים, והרבנים והדיינים נבחרו ע"י הקהילה.

אולם עתה, הכל השתנה. מהר מאוד התברר כי שלטון הצאר שם לו לאחת ממטרותיו העיקריות לעקור תורה ומצוות מ ישראל.

פרעות ת"ח ות"ט והופעת ש"צ

בנוסף, חלו עוד תמורות באותן שנים. ההרס שנגרם עקב מרד חמליניצקי בשנות ת"ח ות"ט, הותיר את הקהילות היהודיות חלשות ועניות. כרם ישראל נפרץ. לא יפלא שכל שועל ומחבל יכול היה לחדור לתוכו ולפגוע בו. כך הצליח משיח השקר שבת צבי שר"י לנועץ את ציפורניו הטורפות בלב לבו של עם ישראל בשנת תכ"ה. התקוה שניצתה בלבבות השבורים עם הופעתו באצטלת הגואל, וגרמה לגלי התלהבות על פני העולם היהודי כולו, הפכה עד מהרה לחורבן שהחריב ארצו וזק כלומה רבות.

המאורעות הללו השפיעו השפעה איומה על מהלך חיי היהדות בכללם, ובפרט על לב היהודי הפשוט, שרגיל היה תמיד בכך שהסמכות העליונה בחייו היא התורה וגדולי התורה המכונים דרך העם ע"פ התורה, וכעת כשנהרסו מוסדי תבל, נטשטש הדבר, וממילא החלה התרחקות אצל רבים מחיי תורה ומצוות, וממנה ועד ההתבוללות עם הגויים רח"ל לא היתה רחוקה הדרך. ושנים רבות לאחר מכן קשה מאד היה להיטיב את המצב, להחזיר עטרה ליושנה ולהעמיד את הדת על תילה.

חסידיים ומתנגדים

או אז נתגלה אורו הגדול של קדוש ישראל ומושיעו, אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הקדוש ז"ע, והוא אשר נטל על עצמו לגדור הגדרים ולעמוד בפרץ, כשעמו הבשורה הגדולה להפיח רוח חיים ולהרעיף טל חיה על לבות בני ישראל הנאנקים בשבי הגלות והיצר.

אולם הסטרא אחרא לא שקטה גם היא, ומיד עם התגלותו הקימה נגדו חומה בצורה של התנגדות, שמצאה מקום בקרב חוגים שונים בקהילות ישראל, כשעיקר הגורם היה הפחד והחרדה מכל סטייה מהמקובל, שהיתה אם לכל חטאת על ידי כת הש"ץ וגורותיו יעקב פראנק שר"י ועוד.

לא יפלא אפוא, שאף גדולי עולם נתחברו לכתות המתנגדים, ועם ישראל שהחל להתאושש במעט, הוכה שוב ונקרע לחצאין, כאשר מצד אחד ניצב הבעש"ט עם גורי האריות תלמידיו הקדושים ענקי ארץ ומציתים את אש שלהבת הקדושה, ולמולו ניצבה חומה חיה של התנגדות ובהם רבים מגדולי ארץ שלא ירדו לעומק דעתו הרחבה ולא השיגו את

האור הגנוז הטמון במאור גדול זה שנתפשט במהרה על ידי תלמידיו הקדושים ממשיכי דרכו הטהורה.

המתנגדים לא נחו ולא שקטו, ורדפו את החסידים בכל מיני דרכים, והגיעו לידי כך שהחרימו את קהל עדתם ובעקבות זה, קהילות, עיירות ואף משפחות שלימות נקרעו לגזרים.

ההשכלה הארורה

על רקע זה, צצה גם תנועת ההשכלה הארורה, ובעת שהתגברו חילוקי הדעות בין החסידים והמתנגדים על אופן הדרך לקיים את התורה - פעלו הללו לעקור לגמרי את יסודותיה. המשכילים הראשונים, למרות שחלק מהם היו בקיאים בתורה ובהלכה, החשיבו בדעתם הנלוזה את הלימודים החיצוניים כבעלי ערך עליון, ואת התורה בדרגה פחותה רח"ל.

אנשי התנועה הזאת, שלאחר מכן פורסמו בשם "משכילים", הבינו שמנהגיהם המקודשים של היהודים, ועמידתם על כל קוצו של יוד ממה שקיבלו מדורי דורות, אך הם הפכו את הקטרה על פיה ותלו בזה את שנאתם של הגויים. מגמתם היתה להפיץ את דעותיהם בין היהודים ולנתקם תורה ולמצוות.

נתקיים בהם באותם משכילים "מהרסיין ומחריביין ממך ייצאו". באותם הימים שלט הצאר פול הראשון. הוא כינס את כל שרי המלוכה, מליטא, בלארוס, ואוקראינה - הערים שנכבשו תחת שלטון רוסיה - בהם חיו מיליוני יהודים, כדת מה לעשות כדי להכניע את רוח היהודים. עצותיהם הנלוזות של המשכילים היו אכן יסוד בגזרות שנכתבו על ידי מלכות הצאר, ביניהם גזירת הקנטוניסטים - גיוס ילדי ישראל לצבא.

הצאר פול נהרג בשנת תקס"א. והצאר אלכסנדר הראשון, שבא אחריו, ושלט עד שנת תקפ"ה, קידם את הגזירות נגד היהודים. בשנת תקס"ב כינס וועד נגד היהודים שמתפקידו היה לקבוע את החוקים כיצד יתנהגו היהודים בתוך רוסיה. ביניהן, לעקור חיים יהודיים לגמרי, לגרשם מכל מקומות פזורים ולרכוזם למקום אחד שנקרא "תחום מושב". הרב יהיה "רב מטעם הממשלה", וכן נאסרו השפות לשון הקודש ואידיש להופיע על מסמכים רשמיים. היהודים נאלצו ללמוד לימודי חול, ולהתגייס לצבא הצאר, ועוד גזירות קשות, שמטרתם להשוות את היהודים עם שכניהם הגויים ולהפוך את עם ישראל ככל הגויים.

בכתביו הקדושים של מוהר"ת כעבור שנים, הוא זועק מרה נגד המזימה הנוראה הזו, אשר למרבה הצער נטלו בה חלק יהודים שהפנו עורף לאלוקיהם ולדתם. מדי דברו, אש יוקדת בדברותיו כשהוא מתריע להתרחק מהם ומהמונם. הוא שופך את לבו יחד עם הדיו.

זעקת האמונה

מקובל מפי תלמידי מוהר"ת, כי למרות שהיו פניו הקדושות אדומות ולוהטות תמיד מרוב דביקות והתלהבות לאביו שבשמים, הרי בעת שהיה מדבר או כותב אודות המשכילים והמחקרים, היו משתנים פניו מאדמומיות עזה לחיוורון כשלג. כמעט בלבי הכר, מרוב צער ועגמת נפשו ממרשיעי ברית אלו.

ההשגחה העליונה הועידה לו את השליחות החשובה למען הדורות הבאים, לגרש את חשכת הכפירות והאפיקורסות ולהאיר בעולם את אמתת אור האמונה הקדושה ביחידו של עולם ובתורת משה עבדו.

מצפוני

"מהו החידוש שבהתחזקות במשנת ברסלב"

האם ההתחזקות שבמשנת ברסלב מחודשת היא? מה מסתתר תחת כל עצה של רביה"ק? הרי התבודדות היא עצה שמוכאת בספרי קודש רבים, מדוע א"כ אין רואים זאת אלא אצל חסידו ברסלב?

השכל תלוי בו, שלא יהיה מייאש עצמו מלצעוק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד" (שיחות הר"ן, ג). והנה, מלבד עצם החיזוק שיש בשיחה זו - שגם כשאתה רואה חורבן שבחורבנות, וקלקול שבקלקולים, בכל זאת, ישנם דרכים שהכל [1] יכול להתהפך לטובה, כי השי"ת גדול מאד ולגדולתו אין חקר - הרי שיש כאן גם ערבות נוראה שלוקח רבינו, וחותרם על צ'ק פתוח באחריות מלאה!

שהרי, כל חיזוק שמציע פתרונות למכוכות ובעיות הנראות כבלתי נפתרות בעליל - צריך לזה הרי אחריות שאכן הכל על מקומו יבוא בשלום, והדבר יתוקן על הצד היחיד הטוב. ורבינו אכן לוקח על עצמו אחריות זו.

אמור מעתה: מתחת לכל בשורת ההתחזקות שבמשנת ברסלב, מסתתרת לה 'ערבות' ואחריות שרביה"ק לקח על עצמו לעסוק בחיזוק כל הבריאה ולהפוך את הגרוע מכל לטובה ולברכה (עי' בענין זה ב'קל"ה' ה' ערב ד' [כשמקיימים כמובן את התנאים (הקלים): הנדרשים לזה, שבמקרה דגן היא: לא להתייאש מן הצעקה והתחנונים]). ואכן, אין זה סוד שרביה"ק לקח על עצמו לתקן מה שאף צדיק גדול אחר לא לקח על עצמו (ועיי' נפלאות מענין זה בתו"ס אות א').

וכאן יש להוסיף ולחדד בקצרה, שפעמים רבות, הדברים שרביה"ק מדבר עליהם, אפשר למצוא גם בספרים קדושים רבים הקודמים אליו, כי אכן כבר אמר רביה"ק על עצמו שהוא "קנקן חדש מלא ישן" (חיי מוה"ר"ן, צ). ואדרבה, רביה"ק בא להדריך אותנו באותם הדרכים הישנים שהלכו ודרכו בו אבותינו מעולם. אולם, הוא מאיר זאת ב"קנקן חדש" ומחדש לגמרי, באופן שגם אחרי שירדו הדורות ונתגברו הקלי וחכות הטומאה וקלקלו מה שקלקלו, הרי הוא מתגבר לעומתם, ומוריד את אותם הדרכים הישנים בכלים חדשים ונפלאים, באופן שלא יוכלו לקלקל אותם.

"ואמר פעם אחת לאנשיו: תנו לבבכם לי ואוליך אתכם על דרך חדש שהוא הדרך הישן שדרכו בו אבותינו מעולם!" (השפכות הנפש, הקדמה, ועיי' חיי מוה"ר"ן, רסד). ולדוגמא, בוא וראה זה פלא: הרי עצת ה'התבודדות' חזרת ונשנית בספרים הקדושים פעמים רבות, כשכולם מדברים ברוממות הנהגה קדושה זו. ועל אף כל זאת, אשוטטה נא בשדות וביערות ואבקשה נא מי הם ואפוא הם הצועדים בעצת הספה"ק ומקיימים זאת הלכה למעשה?!

איה אפוא הם כל אלו, אשר כשמתחילים לדבר מעצתו של רבינו הק' בדבר ההתבודדות - הרי הם טוענים מיד: "הלוא כל הספרים מלאים הם בענין זה, ומה חידוש יש כאן?". אך בפועל, אין רואים אותם בין המתבודדים!..

וההסבר לכך הוא: אין אמת שעצת ההתבודדות, היא 'עצה' ישנה עתיקת יומין, שהלכה בה אבותינו ורבותינו מעולם. אבל רק בכוחו של רבינו הק', "הקנקן חדש מלא ישן", אכן זוכים לקיימה הלכה למעשה. [זאת, כמובן, מלבד שלל החידושים הנוראים שהתחדשו בתורת רבינו בענין ההתבודדות, ואכמ"ל]. וכשמקיימים זאת בתור 'עצתו של רבינו' יש לה השפעה אחרת וכה אחר לגמרי. ולכן, דוקא הצועדים לאורו של רביה"ק, אם בעולם ואם בגלוי, יש להם את הכח, האור, הדעת, והחיזוק להתגבר בקיום עצה נוראה זו, וזוכים על ידה למה שזוכים, אשרי להם. (ועיי' כוחו של רבינו, החופף על ספריו ועצותיו הק', יתבאר בהודמנות אחרת א"ה).

אפשר לשלוח שאלות שיופיע במדור הזאת בטל או באימייל של המערכת

הזכרתם כבר כמה פעמים על 'הזן המיוחד והמשובח' של תורת ההתחזקות במשנת ברסלב - ורצייתי לשאול: מהו הזן המיוחד ההוא? האם נתבאר שם רעיונות ונעינים מיוחדים בתורת ההתחזקות מה שאין נמצא בספה"ק אחרים? ואם כן, מה הם? אשמח לקבל תשובה המתיישבת על הכל.

שאלתך מצריכה אותנו להיכנס מעט יותר פנימה, ולפתוח דברים קצת עדינים, אבל מאד יסודיים.

ראשית, אכן מיוחדות הן התורות [בליקוטי מוה"ר"ן] וההלכות [בליקוטי הלכות] שאמנם מגלות סודות עצומות במהלך תיקון הבריאה, רזין ורזין דרזין, חידושים חדשים, בסודות התורה והמצוות והתפילה, ובכלל עבודת האדם ותפקידו עלי אדמות, ובפרטיות בעבודת ההתחזקות.

ואשר שאלת: מהו זה? ובכן, התשובה בקצרה ממש היא:

לך נא ופתח את הספה"ק ליקוטי מוה"ר"ן ולמד נא בישוב הדעת, ולו תורה אחת, עם ה'ליקוטי הלכות' המיוסד על תורה זו, ואח"כ קח נא הסה"ק 'ליקוטי תפילות' ושפוך ליבך ושיחך לפני השי"ת על מה שלמדת, ועל זה הדרך תוסיף נא ותעיין בספה"ק 'פרפראות לחכמה' [להגה"ק מטשעהרין], ואם בר-הכי אתה, ישמע חכם ויוסיף לקח ותפתח הספה"ק 'ביאור הליקוטים' [להגה"ק רבי אברהם ב"ר נחמן], ותוסיף לשפוך שיחך לפני השם יתברך "ל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" - ואזי מובטח לך שתרוה את נפשך, ותתודע גם אתה לאותם חידושים חדשים. ואל תדמה בנפשך שאמרת לך כאן דרנות עצומות ונעלות, המיוחדות לאנשי גולה, כי אתה אכן אחד מהם! וגם בדורנו אנו, ישנם אנשים רבים מאד העושים כל זה, זוכים למה שזוכים. ובכן, גם אתה מוזמן באופן אישי להצטרף בברכה...

אמנם, דע לך, שיעיקר החידוש שיש בתורת ההתחזקות של רבינו, אינם בדיקא הלבנות והרעיונות וההשגות החדשות, אלא ביעיקר: ה'אחריות' שמסתתרת מאחורי כל הגילויים הנוראים האלה.

הבה אתן לך דוגמא:

ישנה שיחה נפלאה בשיחות הר"ן (שיחה ג'), וראה המשך השיחה במכתבו של מוהר"ם ממוצ"ק פ"ר שמות שנת תקצ"ו) בה מבאר רבינו יסוד וכולל ידוע בתורת ההתחזקות, ש"יש ענין שנתהפך הכל לטובה!".

את השיחה הוא מתחיל בענין גדולת הבורא, "ואמר, כי לגדולת הבורא יתברך אין שיעור כי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאד ואין יודעים כלל". ומשם הוא עובר לדבר בגודל כח התשובה - "ואפילו כשנופלים מאד חס ושלום, וכל אחד נפל למקום שנפל רחמנא ליצלו, אף על פי כן אסור לייאש עצמו. כי תשובה גבוה למעלה מן התורה, על כן אין שום יאוש בעולם, כי אם יזכה יהיו נעשים מעוונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (יומא נ"ז): שנתהפכין העוונות לכזיות, ויש בענין זה סתרי נסתרות. רק הכלל, שמכל הנפילות והירידות שבעולם רחמנא ליצלו יכולים לחזור אליו יתברך בנקל, כי לגדולתו אין חקר. והיעיקר

לב

וטהר לבנו לעבדך באמת

ככלל קהילות הקודש, כך גם בקרב אנ"ש חסידי ברסלב, חלה התעוררות גדולה בביצוע חומות הקדושה והטהרה נגד פגעי הטכנולוגיה. כשבשבתות אלו, של ימי השבועיים הקדושים, מתקיימים בבתי הכנסת של אנ"ש ברחבי הארץ "שבת טהרינו". בשבת זו מתחזקים יחד בגדרים וסייגים, לבל יבוא המשחית אל בתינו לננוף ח"ו, כשחשובי אנ"ש די בכל אתר ואתר מעוררים ומחזקים את הציבור בגודל מעלת השמירה והזהירות מפגעי הטכנולוגיה, העלולים לסכן את רוחניותו של כל אחד ואחד.

בשבת פרשת 'שמות' התקיימה 'שבת טהרנו' בבית מדרשו הגדול שבמאה שערים, ובשבת פרשת 'בא' התקיימה שבת זו בבתי הכנסת של אנ"ש בבית שמש, ועתה בשבת קודש זו, פרשת בשלח, מתקיימת 'שבת טהרינו' בקהילת 'קרו אור' בראשות הרה"צ ר' יעקב מאיר שטרסליט"א.

זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו

לאחר ציפיה ארוכה נתבשרנו כעת בבשורה טובה ומשמחת, כי נשלחו לבית הדפוס שני הספרים הנפלאים שיצאו לאור על ידי מכון "משנת ברסלב לעובדא ולמעשה", הלא הם: הספר 'ויקודים במשנת ברסלב', המבאר בבהירות ובסדר נפלא כשולחן ערוך, את כל ענין הויקודים על פי משנת רבינו הקדוש. וכן הספר הידוע והמבוקש 'בעקבי הצאן', המבאר בבהירות נפלאה את כל ענייני המשכחה והנהגתה של חסידות ברסלב על פי הדרך המסורה לנו מדור דור.

על אף הביקוש הרב, והמחסור שהיה בספרים אלו, התעכבה ההדפסה עד כה עקב ההוצאות הרבות, יחד עם ספרים רבים נוספים של מכון "משנת ברסלב לעובדא ולמעשה" המתעכבים אף הם עקב חסרון הממון. ועתה עקב עליית המחירים הצפויה במחירי ההדפסה, נשלחו שני הספרים לדפוס, תוך תקווה וציפיה כי בעזרת הציבור יגייס הסכום הדרוש להדפסת הספרים, ויזכו אנ"ש במהרה לאורם של ספרים חשובים אלו.

השתדלו והרבו תחינה ובקשה

הציבור מתבקש להמשיך ולהרבות בתפילה ובתחנונים לרפואתו והחלמתו המהירה של הגה"ח רבי נתן ליברמנט שליט"א, מגדולי וזקני חשובי ברסלב. הגה"ח עבר טיפול רפואי קשה, ועדיין זקוק לרחמי שמים מרובים. בחודש האחרון חש בחולשה גדולה, ואף הובהל כמה פעמים לבית החולים. בבתי הכנסיות ובתלמודי התורה של אנ"ש בארץ ובעולם התקיימו תפילות רבות להחלמתו, ואכן בסיעתא דשמיא השתפר מצבו והוא שוחרר לביתו, אך עדיין יש צורך בתפילות ותחנונים שנוכח לראותו מתחזק ושב לכוחותיו כבתחילה. שמו המלא לתפילה: ר' נתן בן מרים מירל שליט"א, והן אל כביר לא יאסא תפילת רבים.

נקודות

יש שְׁעָבְרוּ עֲבֹרוֹת כָּל כֶּהֱ, עַד שֶׁנִּפְלְאוּ בְּהַסְתָּרָה שְׁבִתוֹ הַסְתָּרָה, וּמִחֲמַת זֶה נִדְמָה לָהֶם, שְׂאִין לָהֶם עוֹד תִּקְוָה חַס וְשָׁלוֹם. כִּי 'עֲבָר וְשָׁנָה נַעֲשֶׂה לוֹ בְּהַתְרָה', זֶה בְּחֵינֵת 'הַסְתָּרָה' אַחַת. אֲבָל בְּשִׁעוֹבָר וְיִתְר חַס וְשָׁלוֹם, אֲזִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ בְּבִחֵינֵת 'הַסְתָּרָה' שְׁבִתוֹ הַסְתָּרָה, וְאֲזִי קִשָּׁה מְאֹד לְמִצָּא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲבָל כִּכְח עֵסֶק הַתּוֹרָה יוֹלְדִים לְעוֹרֵר גַּם אוֹתוֹ, וְלְהוֹדִיעוֹ מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שְׂגִישׁ לוֹ תִקְוָה גַּם כֵּן, עַד שְׁיָשׁוּב אֵל הָאֱמֶת וְיִתְקַרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי בְּאֱמֶת, כִּכְח הַצְדִּיקִי אֱמֶת, הַמֵּל יוֹלְדִים לְהִתְקַרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּמוּיד בְּכָל עֵת, אֲפֹךְ שְׂהֵם, מִכָּל מְקוֹם שְׂהֵם: (ליקוטי עצות, התחזקות ימים)

התודה והברכה לפרנס ההדפסה וההפצה בשבוע זה, הרה"ח ר' אברהם מנחם קנאפלעך שליט"א זכות הפצת תורת רבינו הקדוש תעמוד לו ולמשפחתו שיזכה לכל טוב והצלחה בכל העניינים